

תרגום יונתן

ישעיהו י

צג

יְקַרְהוּן מִיְקָד יִיְקָדוּן
 מִיְקִדָּת אִשָּׁא: יוֹיְהִי
 מְרִי נְהוּרִיָּה דִישְׂרָאֵל
 וְקִדְשִׁיָּה מִיְמֵרִיָּה תִקְוָה
 פְּאִשְׁתָּא וּפְתִגְמוּהִי
 כְּשִׁלְהוּבִיתָא וְיִקְמֹל
 וְיִשְׁצִי שְׁלַמּוֹנְתֵיהּ וְטוֹרְנֹתֵיהּ בְּיוֹמָא חָדָּ: יַח וְיִקְרַ סְגִי מִשְׁרִיתֵיהּ נְפִשְׁהוֹן עִם פְּגִרְהוֹן יִשְׁצִי

רש"י

וטומן העץ, וקורה סם, כמו וכלמר יאכלם סם (לקמן נא ח): כמסוס נוסם. כמגור המגור: כמסוס נוסם. כמסוס של נוסם שהוא נטמן דק דק שהמולעם טומן, כך היה האפר ושריפת גופן דק. מסוס, הוא הנטמן ונפל על ידי תולעת. נוסם, הוא התולעת:

(יז) אור ישראל. המורה שעוסק בה חזקיהו מביא לאש למנחמי: וקדושו. הקצ"ה. דבר אחר, וקדושו, זיקים שזכור: שיתו ושמירו. שריו וגזריו: (יח) וכבוד יערו וכרמלו. הם רצוי מילומיו: כרמל. יער גבוה: כמסוס נוסם. לפי שדימה אומם לעני יער דימה פולענתם לתולעת הנוסק צפוי

מצודת דוד

(יז) והיה אור ישראל. האל המאיר לישראל: וקדושו. הוא האל קדוש ישראל, וכפל הדבר במלות שונות: שיתו ושמירו. הם השלטונים והסגנים, וקראם כן לפי שבהם היה מכאיב העמים כבקוץ מכאיב: (יח) וכבוד יערו. מרבית אנשיו כעצי היער, אשר היה מחכבד בהם: וכרמלו. רוצה לומר בעלי העושר, ככרמל הזה שהוא מלא ברכת ה' שדות וכרמים: מנפש וגו'. כי ישרוף גופם ונפשם: והיה. העם ההוא יהיה כהנטמן מן התולעת, אשר יטחן בפיו את העצים דק דק. ולפי שהמשילים לעצי היער, אמר לשון הנופל בהשחתת העצים:

מצודת ציון

(יז) שיתו ושמירו. מיני קוצים: (יח) וכרמלו. שם כרמל הונח למקום שדות וכרמים. וכמו שנאמר והיה מדבר לכרמל (לקמן לז ט): כמסוס נוסם. שק. החולעת האוכל וטוחן את העץ נקרא נוסם. ודומה לו וכצמר יאכלם סם (לקמן נא ח). והנטמן עצמה נקרא מסוס:

וכרמלו. רוצה לומר בעלי העושר, ככרמל הזה שהוא מלא ברכת ה' שדות וכרמים: מנפש וגו'. כי ישרוף גופם ונפשם: והיה. העם ההוא יהיה כהנטמן מן התולעת, אשר יטחן בפיו את העצים דק דק. ולפי שהמשילים לעצי היער, אמר לשון הנופל בהשחתת העצים:

רד"ק

כולם: ומה שאמר מנפש ועד בשר יכלה. מראה כי הגוף גם כן נשרף. ויש בזה מחלוקת בדברי רבותינו, וחלקו על פסוק ותחת כבודו ולא כבודו ממש, כמו שהוא בפרק חלק (סנהדרין צד). והנה פסוק זה מסייע למי שאומר כי הנפש עם הגוף נשרפו, והפסוק שאמר וישכימו בבוקר והנה כולם פגרים מתים (מ"ב יט לה), מסייע למי שאמר נשמה נשרפו וגוף קיים, כי הפגרים היו אלה שהיו מתים, ואף על פי שהם לא הביאו אלא שני פסוקים, הנה מראה טעם כל אחד ואחד. ונוכל לתרץ שני הפסוקים, כי נשרף מקצת גופם, וכן אומר למטה בפרשת הן אראלם צעקו חוצה, והיו עמים משרפות סיד (לקמן לג יב): והיה כמסוס נוסם. והיה מחנהו כמו מחנה שימם נושא הנס, כי יפול כל המחנה. ויונתן תרגם ויהי תכיר ועריק, יהיו נשכרים ונסים, כלומר

בו מגפה שורפת שתשרפנו כשריפת אש: (יז) והיה אור ישראל. האל שהוא אור ישראל, והאיר להם בחשכה שהיו בה, כמו שאמר למעלה (ט א) העם ההולכים בחושך ראו אור גדול. והנה האל יתברך כמו האור המאיר והאוכל, ויאיר לישראל ויאכל במחנה אשור. וכפל הענין במלות שונות לחזק הענין. ופירוש שיתו ושמירו, כתרוממו. וקרא השרים הגדולים שבמחנהו קוצים, לפי שבהם היה מכאיב העולם כקוץ מכאיב: (יח) וכבוד יערו וכרמלו. היער הוא מקום העצים הגדולים והארוכים, והכרמל הוא מקום העבוד שבו שדות וכרמים. והמשיל מחנה אשור ליער ולכרמל, כי היו במחנהו מלכים ושרים גדולים, והיה במחנהו די לכל צרכיהם, וממון רב משלל מצרים וכוש, והיה בהם עם רב עובדי אדמה וזולתם. וכבוד כל המחנה מתו

מדרשי חז"ל

שריפת נשמה וגוף קיים. [ועי' רש"י]. (שבת קיג:). (יז) והיה אור ישראל וגו'. "והיה אור ישראל לאש" זה חזקיהו, ו"קדושו ללהבה" זה ישעיהו, "ובערה ואכלה

למאניה מכבודתי. ור"א אומר: ותחת כבודו, תחת כבודו ממש. רבי שמואל בר נתנני אמר: תחת כבודו כשריפת בני אהרן, מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים, אף כאן

ונתן
 ב יתברך
 יגיד בה
 נגרת
 א לממתי
 וחי אלהו
 טו חלק
 תחות מני

יו נשרפין.
 קוד. ישרף
 י"ר יח) כאן
 ו, כשכסה
 ז סס ויפת

זכרים יט ה):
 קב חצב בו
 אות עשויה
 ג) מניפון.
 ז והגבהה:
 שמן: ר'זון.
 ז. כמו על

מניו ר'זון.
 מז לתלות
 שיו ימותו
 ז ד):

דיג אותו,
 מה שהיה
 הוא אדון
 בצבאותיו
 ון בנפשמ
 זר גם כן
 ובריאים,
 ז: כא), וכן
 (שופטים ג
 פ עח לא)
 ז. כבודו.
 מתכבד
 ש, תבער

יונתן קרי

5

ואכתי ק(י) ל'ר' עקיבא דאמר קלוטה באויר כמי שהונחה דמא, זורק ד' אמות בר"ה היכי משכחת לה מחייב⁹³ לפי שיטת הירושלמי. ור' הגדול ז"ל חייב⁹⁴, דלא אמר' בן עזאי ור' עקיבא אלא כשיש שם שנוי רשות, אבל כשהכל ברשות אחת לא אמרו.

אלא רבנן נהי נמי דסברי דמהלך לאו כעומד דאמי היכא אשכחן כי האי גוונא דחייב. פי', שיהא חייב המוציא מרשות לרשות כשיש ביניהם מקל⁹⁵ פטור דאורייתא. וא"ת ואמאי לא נקטינן דטעמא דבן עזאי היינו משום דלא אשכחן כה"ג⁹⁶. וי"ל מדאשכחן ליה דמחייב בזורק כדאית' לקולא⁹⁷ דאכתי לא להיהא דמודה בן עזאי בזורק, ויש לפי(י) דה"ק, דבשלמא לבן עזאי אפי' תימא דאשכחן כה"ג במושיט וזורק י"ל שהוא פוטה כאן משום דמהלך כעומד דמי⁹⁸, אלא לרבנן היכא אשכחן כ(י)ה"ג דחייב אפי' בזורק או במי שמושיט ידו לחוץ ומניחו שם.

[ו,א] מידי דהוה אמוציא מרה"י לר"ה דרך [צדין] ר"ה. פי' שהוא חייב ואע"ג דצריך לר"ה לאו כר"ה, והא פשיט' לן דהתם חייב דהא ממדבר גמרי' שהיו יושבי' באהלים זה נכנס וזה יוצא וא"א מבלתי צדין ר"ה².

הניח' לרבנן [וכו'] אלא לר' אליעזר³ דאמר [צדי רה"ר] כר"ה דמו מא"ל. ולא קושיא היא דהא כיון דלרבנן דהכא שילי', מסתיין דאשכחן ליה דחייב כה"ג אליבא דרבנן, אלא דבעי' לברורה אי אשכחן ליה לר"ה.

היכא דאיכא חפופי מי שמעת ליה. יש שפי', חפופי יתדות שנועצים בר"ה כדי שלא יחופו עגלות וקרונות בכתלים. ויפילו, וכפרשי' ז"ל⁴, דכל⁵ שנפרצו הכתלים הסמוכים לר"ה היינו דליכא חפופי, אבל כשהכתלים קיימים היינו דאיכא חפופי, כי אין רגל הרבי' סמוך לכתלים כדי שלא יחופו בכתלים, והכין משמע במסכת עירובין (בין) פ' כל גגות⁶. והק' בתוס'⁷ דהיכי⁸ אמרו' ולא א"ר אליעזר. היכא דאיכא חפופי, ואלו התם בפ' כל גגות אמרו', לפום מאי דאשכחן ברובא דנוסחי, אי פליגו בצדי ר"ה הוה אמינא ע"כ לפלוג⁹ ר' אליעזר אלא היכא דליכא חפופי אבל היכא דאיכא חפופי לא קמ"ל. ותי' דסוגיין דהתם כרב פפא דהכא דלית ליה אתקפתא דרב אחא כריה דרב איקא¹⁰, ואפי' תימא דלא אשכחן ליה לר' אליעזר בן יעקב כי האי גוונא וכדאתקיף רב פפא לית לן בה, דמסתיין דאשכחן ליה לרבנן כדכתיב' לעיל. ומ"מ י"ס שגורסי' שם¹¹ מהו דתימ' עכ"פ רבנן עליה דר' אליעזר אלא היכא דאיכא חפופי (הוא דפליג) אבל ליכא חפופי אפי' ר' אליעזר¹² מודה, ולהאי גירס' אתו שמעתת' דהכא ושמעת' דהתם כרב אחא בריה דרב איקא¹³.

ת"ר ד' רשויות לשבת. פי' שכל אחד מהם חלוקה בדינה.

7 רה"י ורשות הרבים (וכו') כרמלית ומקום פטור → וכו'. פרשי' ז"ל¹⁴, מלשון יער וכרמל¹⁵ שאינו הולך¹⁶ תדיר לרבים. ואחר¹⁷ פי' שהיא כרמלית¹⁸, כאשר שהלך בעלה למדינת הים

רבנו בערוכין צדא ד"ה ה"ג (עמ' תתמה) ועי' מש"כ כאן בשיטה לר"ן בשם הרא"ה. 6 צדא. 7 ד"ה היכא ושאי"ד כאן. 8 צ"ל: דהכא אמרו' דלא א"ר אליעזר וכו'. 9 נדצ"ל: לא פליג. ובערוכין שם הביא רבנו גי' זאת בשם יש גורסין וכי' שאין לה רגלים, עיי"ש. 10 בתוס' ושאי"ד תי' עוד דאיכא למימר דקמ"ל דהתם פירושו דאדרבה רק בדליכא חפופי פליגי וכדאיכא חפופי מודה ר' אליעזר, ור' בסמוך. 11 היא הגי' שלפנינו ושם כתבה רבנו כנוסחי דוקני. 12 נדצ"ל: אפי' רבנן מודה. 13 אולי יש חסרון בדברים אך הכוונה למש"כ לעיל הערה 10 בשם תוס' וכי' רבנו בעירובין שם. 14 לעיל גב ד"ה בעי. 15 ישעיה יח. 16 צ"ל: הלוך. 17 רמב"ם בפיה"מ בפירקין מ"א ור"ן על

החירון ועי' ברמב"ן וברשכ"א שגם לפניהם ל' התי'. 93 צ"ל: דחייב. 94 עי' ברמב"ן שלכאורה תי' כן רק לר"ע, וע"ע בשיטה לר"ן, מאירי וחוס' רי"ד שתי' כרבנו גם לבן עזאי. וע"ע בשפת אמת מה שהקשה ע"ז מסוגיא דתחובת לא. 95 צ"ל: מקום. 96 כה"ק בחור"ה בשלמא, רשב"א ותוס' הרא"ש. 97 נדצ"ל: לקמן (ו,א). ומיהו קשה דאכתי לא ידע להיהא וכו'. ועי' תוס' הג"ל. 98 בתוס' כתבו גדולה מזו, דאף אי אשכחן במשכן כה"ג פוטר בן עזאי מטעמא דמהלך כעומד ור' בסמוך, וע"ע ברשב"א דתי' בע"א. 1 צ"ל: דצדי. 2 עי' תוד"ה מידי, רמב"ן ורשב"א. 3 עי' פני' לענין הגי' ר' אליעזר בן יעקב. 4 ד"ה היכא ור' ברבנו חננאל וברשב"א. 5 אולי צ"ל: ורבתי פירושו דכל וכו'. וכ"כ

שאינה לא לא רשות ובירושלמי⁹ ומלא²⁰ של: דין רשות זו איזהו רשות ארבעה וכן ארבעה פי' בית שיש לו גמורו גבוהו ואיזהו ר"ה המפולשת²³ בה מעיר ל שנושאים ו המפולשים (בה[נס] דרך העירובין²⁴ רבוא, כל עו עשרים, וי"ל שהם ממנין דרך לסי רבוי אלא שהוא ד דלתותיה ננעי ר"ה, ובלא²⁸ שלפעמים בא העמים היתה ערובין²⁴, שאי

הרי"ף בסוגין. ה"א. 20 כרמלית, תורא הגליון. 21 שמופיע לשון ג לקמן צט"ב (והו"ו זולכין רה"י המו ור' גם ברבנו שם המפולשין. 4 ירושלים. ומשמע לרבנו בערוכין נג ד"ה שאין) שמו ס"ד. 25 אצ"ל: ד עיר) וכעיי"ז תי' דצריך להוסיף: ל (ב, ו) 28 נדצ כ"ג (אף ששם נא ואינה) וב"ב (כג),

חידושי הריטב"א ח"א ע"א

שאינה לא פנוייה ולא בעולה, כך זה אינו לא רשות הי' ולא רשות הרבי' לגמרי. ובירושלמי¹⁹ פי' לשון גרש וכרמל רך ומלא²⁰ שלא נגמר היטב, כך כרמליה אין לו דין רשות זה ולא דין רשות זה. איזהו רשות היחי' תריץ שהו' גבוהה²¹ ור(ו)חב ארבעה וכן גדר שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה. פי' אפי' כגון זה חשוב רה"י כאלו הוא בית שיש לו ארבע' על ארבע' ומוקף מחיצות גמורו' גבוהות עשרה והכין גמירי לה²².

ואיזהו ר"ה סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשות²³. פי' סרטיא גדולה מסלה שהולכים בה מעיר לעיר, ופלטיא השוקים והרחובות שנושאים ונותנים רכים תדיר, ומבואות המפולשים (כי' כשהם רחבים י"ו אמה ויש בהם] דרך לששים רבוא, וכפרש"י בפ"ק דעירובין²⁴. וא"ת והא הויא במדבר טפי מששים רבוא, כל ערב רב והנשים ומי שלא היה בן עשרים. וי"ל הוא²⁵ שאין לחשוב אלא אותם שהם ממנין הפקודים. והא דאמרי' שיש בה דרך לס' רבוא, לא סוף דבר שיהו קבועים ביה, אלא שהוא דרך²⁶. תדע שהרי ירוש' אילמ[לא] דלתותיה ננעלות כלילה חייבין על ידו²⁷ משום ר"ה, ובלא²⁸ היו שם קבועים ס' רבוא, אלא שלפעמים באים שם והיא דרך²⁶ כי רוכלת כל העמים היתה²⁹. ועוד כתב רש"י ז"ל במסכת ערובין²⁴, שאין רשות הרבים אלא כשהוא מכוון

משער לשער, והכי הוא בירושלמי³⁰, אבל לא הסכימו בזה כל המפרשים ז"ל. שאין נושאין ונותנים בתוכן³¹. פי' אלא בר' אמות כר"ה. וא"ת ואמאי לא קתני הכי גבי ר"ה, וי"ל דהכא איצטריך, דסד"א דלא גזור רבנן בכרמליה אלא שלא ישתמשו עמו לרשות אחרת, אבל כתוכו לא גזור כלום.

יתר על כן א"ר יהודה, פרש"י ז"ל³² דלעיל מיניה איירי בבונה עליה על גבי כ"י שבכ"ב³³ צדי ר"ה שמשמשים תחתיה ומוציאים ומכניסים לתוכה, דאמרינן (לעיל) פי תקרה יורד וסותם, ולהכי קתני ה(י)כא דיתר על כן שאני³⁴. ותימא דהא מתני' דבונה כולה אית' בפ' כל גגות³⁵, ובסופא קתני ר' יהודה אומר מערבין מבוי המפולש, וא"כ מאי יתר על כן דקאמר. וי"ל דהאי יתר על כן לאו אמתני' קאי אלא בריתא היא, דאיירי רישא בבונה עליה ובסופ' קתני יתר על כן, וכן היא בתוספו³⁶ בהדיא. וק"ל אמאי לא מייתי הכא (ד)מתני' דמערבין מבוי מפולש³⁵, ומייתי מתני' [תא]. וי"ל דהא עדיפא, דקתני אפי' בר"ה גמורה שהיא רחב י"ו אמה, וכדפרש"י ז"ל במסכת עירובין³⁷. וק"ל דהא אמרי' במסכת עירובין³⁸ שלא התיר ר' יהודה לערב בלחי וקורה פתח פתוח שהוא רחב יתר מי"ג אמה ושליש. וי"ל דהכא מיירי שנתקצר המבוי במקום הלחיים³⁹. ומ"מ ק' דהא טעמא דר' יהודה משום דסבר כ' מחיצות רה"י דאורייתא,

ו, א ד"ה כיצד (עמ' מח) ובהערות, נט, א ד"ה עיר (עמ' תקמו) ובחי' הרמב"ן שם ד"ה ועוד (וע"ע שו"ת אגרות משה א"ח סימן קמ). 31 לפני: ואין נושאין ונותנין בתוכה. 32 ערובין ו, א ד"ה יתר על כן. 33 צ"ל: כ' בתים שבשני. 34 צ"ל: שארי. 35 ערובין צה, א. 36 צ"ל: כתוספתא (שם פ"ז ה"ט) אכן שם הלשון ברישא א' חלון שבין שתי עליות, וע"י תוד"ה יתר. 37 ר' ברש"י ותוס' שם צ, א ד"ה יתר. וברבנו שם ד"ה איתביה כ' דאיכא לאוקמה מתניתין במבואות המקורין דאמרי' פי תקרה יורד וסותם (ור' בסמוך) וע"י תוס' בסוגיין ד"ה יתר. 38 י, א. וע"י קושיית הגרעק"א בגה"ש שם כ, ב על תוד"ה אמר שכונן לר' רבנו שם ו, א ד"ה כיצד. 39 ושם כ' רבנו לתרץ בכך את רבנן דברייתא שם כיצד מערבין רה"ר, ולר' יהודה כ' שדוחק לומר כן דהא ר"י נקט בסתמא מי שיש לו שני בתים וכו', משמע אפילו במקום הרחב מהני לחי, עיי"ש, וע"ע תוד"ה יתר. ולעצם סברה רבנו ע"י במ"כ ובה"ל ריש סי' שסד.

הרי"ף בסוגיין. 18 אצ"ל: כארמליה. 19 פ"א ה"א. 20 וכן הביאו בשם הירושלמי תוד"ה כרמליה, תורא"ש והמאירי וע"י בהגהת הגרי"ב על הגליון. 21 לפני: עמוק. ור' לקמן מספר פעמים שמופיע לשון גבוה והכוונה לעומק. 22 ע"י רמב"ן לקמן צט, ב (והו"ד גם כרשב"א ור"ן) שיש הבדל בין רה"י זו לבין רה"י המוקפת מחיצות לענין אוירה עולה עד לרקיע ור' גם ברבנו שם צט, א ד"ה מתניתין (הב'). 23 לפני: המפולשין. 24 ר' שם ברש"י ו, א ד"ה ר"ה, ו, ב ד"ה ירושלים. ומשמע הכא דבעי ס"ר להחשב רה"ר והשוה לרבנו בערובין נט, א ד"ה עיר, וע"ע בה"ל (סי' שמה ס"ד ד"ה שאין) שמונה לרבנו בין הסוכרים דרה"ר לא בעי ס"ר. 25 אצ"ל: דדין הוא. וכ"כ רבנו בערובין (נט, א ד"ה עיר) וכעיי"ז תי' תוס' (שם ו, א ד"ה כיצד). 26 נ' דצריך להוסיף: להם. 27 צ"ל: חייבין עליה (ערובין ו, ב). 28 נדצ"ל: ובודאי לא. 29 ע"פ יחזקאל כז, ג (אף ששם נאמר על צור) וע"ע תוס' ב"ק (פכ, ב ד"ה ואינה) וב"ב (כג, ב ד"ה ביושבת). 30 ע"י ברבנו שם

6

7

בעזרת השם יתברך

ספר

איזהו רשות הרבים

בירור דין רשות הרבים דאורייתא
בעירות גדולות בזמן הזה

ביאור באריכות התנאים של מפולש, ורה"ד עקום, ודין פלמ"א,
ודין ס' רבוא, ודין עומד מרובה על הפרוץ,
ועוד דברים המסתעפים מיניה

חברתי כסיעתא דשמיא
ובעזרת החונן לאדם דעת

צבי הירש

בן לאאמור"ד הרה"ג פנחס שליט"א
ויעבטער-ראבינאוויטש

מה בודקלין נוא יארק

מהדורא ראשונה שנת תשס"ה לפ"ק

ועתה יז"ל בחוספות ותיקונים
שנת תשע"ו לפ"ק

פרק ז'

פירוש דברי הירושלמי והריטב"א, בדברי ריש
לקיש דאין ר"ה עד שתהא מפולשת מסוף
העולם עד סופו

74

הנה עיין בריטב"א (שבת ו.) שכנראה מביא
מקור לדברי רש"י דבעינן מכוון
משער לשער מדברי הירושלמי, וז"ל
הריטב"א (שם) כתב רש"י במסכת עירובין
שאיך רה"ר אלא כשהוא מכוון משער לשער,
והכי הוא בירושלמי, אבל לא הסכימו בזה
כל המפרשים עכ"ל, ועיין שם בירושלמי
(עירובין פ"ח ה"ח) דאיתא שם ר' לעזר שאל לר'
יוחנן ההן פיוסרוס (ופי' הפני משה והבי"א
והמשכני' דפיוסרוס הוא דרך עקמימות שהוא טובב בין
ההרים) זרק מתוכה לרה"ר או מרה"ר לתוכה
א"ל על דעתך אין רה"ר לעולם ריש לקיש
אמר לעולם אין רשות הרבים עד שתהא
מפולשת. מסוף העולם ועד סופו מיחלף
שיטת ריש לקיש דאמר אין רשות הרבים
בעולם הזה אלא לעתיד לבוא שנאמר כל
גיא ינשא מתני' פליגא על ריש לקיש איזו
הוא רשות היחיד שבילי בית גילגול וכן
כיוצא בהן רה"י לשבת ורה"ר לטומאה,
עכ"ל הירושלמי.

והנה אי אפשר לומר שכונת הריטב"א
במש"כ וכן הוא בירושלמי, להביא

ראי' מריש לקיש דרה"ר בעי שערים
מכוונים דא"כ יש לתמוה טובא:

א) דהא מסקנת הירושלמי שם הוא
דמתניתא פליגי על ריש לקיש
וא"כ איך מביאין ראיה מהו"א של
הירושלמי לפסוק כריש לקיש דבעינן שערים
מכוונים, ובלאו הכי קשה דהא רבי יוחנן
וריש לקיש הלכה כרבי יוחנן ופליגי רבי
יוחנן שם על ריש לקיש ואמר על דעתך
שאיך רה"ר לעולם משמע דסבר ר"י דההן
פיוסריס חשיבי ר"ה, אפילו שהדרך אינו
מכוון ביושר משער לשער.

ועוד קשה דהרי בהבבלי עצמו (עירובין כב.)
איתא מפורשת ששבילי בית גילגול
הוי ר"ה אלמלא טעמא דיהושע אוהב
ישראל היה ולא מסרם לרבים דלא ניחא
תשמישתיה וכן אפילו לרבנן משמע דאילו
אמרינן אתרומ"מ (ובגן מחיצות ביד"ש) הוי ר"ה
אע"פ שנתעקם הרי דשבילי בית גילגול
נחשב לר"ה אלמלא הני טעמים א"כ יש
בבלי מפורשת דלא כריש לקיש, וכידוע
במחלוקת בבלי וירושלמי הלכה כבבלי.

ב) ועוד הוכחה
להביא

הירושלמי, דעיין בשי
על ריש לקיש דאין
בעולם הזה, וז"ל וי
שבת ממשכן גמרינן
לדעת ריש לקיש (מדס
דסובר ר"ל דלא ילפי
דאיכא תנאי דסברי ו
השיירי הקרבן מחמו
גמרינן מלאכת שבת
מפורש בבבלי בכמו
שבת ממשכן גמרינן
כל הראשונים ובפרי
דהירושלמי בשיטח
מפורשת על הבב
הריטב"א ראיה משני
לא מסיק כדבריו מתמח
לדברי רש"י והוא סו
לנו הבבלי

ג) ועוד קשה דאין
להביא ר'

להיות ישר למה לו
הלא בבבלי (שבת ו.)
ופלטיא ומבואות ה
אינו ראיה מדלא הז
עדיף לשון ריש לקי
רק לשון מפולש ו

ד) ועוד קשה דאין
הריטב"א
בוה כל

פירוש דברי הריטב"א:

ולכן ע"כ צריכים לפרש דאין כונת הריטב"א להוכיח דבעינן שערים מכוונים ביושר אלא דהריטב"א הבין דשיטת רש"י הוא דאפילו סרטיא ופליטיא ג"כ בעינן מכוון משער לשער כמו מבואות המפולשים דהרי הריטב"א קאי על הגמרא סרטיא ופליטיא ומבואות המפולשין דיש במשמע דדוקא מבואות בעינן מפולשין ולא סרטיא ופליטיא וכשיטת כמה ראשונים ולכן הביא הריטב"א שיטת רש"י (בעירובין ה) דכתב משמע רחב ט"ז וכו' (א) שהיה הר"ה שלה מכוון משער לשער וכנראה שלא גרס הריטב"א את ה"או" ברש"י ולכן דייק דמדסתם רש"י בלשון ר"ה בלי לחלק בין סרטיא לפליטיא הרי דגם בפליטיא בעי שערים מכוונים (וכבר פרשנו לעיל בסימן א' מהו הפ' דמכוונים ברש"י).

ולכן מובן למה הביא הריטב"א ראי' מהירושלמי דהא הירושלמי ג"כ סתם וכתב אין ר"ה בעולם הזה, הרי משמע דדעת הירושלמי דאין לחלק בין סרטיא לפליטיא למבוי וכולם בעי להיות מפולשין, ולכן אין להקשות כל הקושיות הנ"ל דהא אפילו שאין הלכה כריש לקיש מ"מ כוונת הריטב"א רק להוכיח מהירושלמי דאין לחלק בין פליטיא לסתם מבוי, וכל הנ"ל מדויק בלשון הריטב"א במש"כ "וכתב רש"י במסכת עירובין שאין ר"ה אלא כשהוא מכוון משער לשער" הרי מביא לשון רש"י בלשון "שאין ר"ה" משמע שאין כלל רה"ר אפילו סרטיא ופליטיא.

L

ב) ועוד הוכחה דאין כוונת הריטב"א להביא מקור למכוון מדברי הירושלמי, דעיין בשיירי הקרבן (סס) דהקשה על ריש לקיש דאמר אין רשות הרבים בעולם הזה, וז"ל וקשה מכדי כל מלאכת שבת ממשכן גמרינן ובמשכן לא היה רה"ר לדעת ריש לקיש (מדסבר אין ר"ה בעולם הזה) וי"ל דסובר ר"ל דלא ילפינן מלאכת שבת ממשכן דאיכא תנאי דסברי הכי עכ"ל, הרי דמפרש השיירי הקרבן מחמת הכרח דסבר ר"ל דלא גמרינן מלאכת שבת מהמשכן, ותימה דהלא מפורש בבבלי בכמה מקומות דכל מלאכת שבת ממשכן גמרינן והסכימו בזה פה אחד כל הראשונים ובפרט בדיני הוצאה, נמצא דהירושלמי בשיטת ריש לקיש חולק מפורשת על הבבלי וא"כ איך מביא הריטב"א ראייה משיטת ריש לקיש (שהירושלמי לא מסיק כדבריו מחמת הקושיא ממתני') למקור לדברי רש"י והוא סותר כל יסודות שהעמידו לנו הבבלי במלאכת שבת.

ג) ועוד קשה דאם נאמר דכוונת הריטב"א להביא ראייה לרש"י דר"ה בעי להיות ישר למה לו לחפש מקור בירושלמי הלא בבבלי (שבת ו) איתא מפורש סרטיא ופליטיא ומבואות המפולשין, וא"ת דמשם אינו ראייה מדלא הזכיר לשון מכוון הרי לא עדיף לשון ריש לקיש בירושלמי דג"כ כתב רק לשון מפולש ולא הזכיר לשון מכוון.

ד) ועוד קשה דאינו מובן כלל למי מכוין הריטב"א במש"כ "ולא הסכימו בזה כל המפרשים".

ריש זכור

בעי שערים ה טובא:

זי שם הוא גל ריש לקיש מהו"א של דבעינן שערים זא רבי יוחנן זן ופליג רבי זר על דעתך בר ר"י דההן שהדרך אינו שער.

זו (עירובין כב). בית גילגול הושע אוהב ז דלא ניחא זשמע דאילו ד"ש הוי ר"ה בית גילגול זים א"כ יש קיש, וכידוע כה בבבלי.

ודעתם דדין פלטיא שונה מדין מבואות
 המפולשין ולא בעי להיות הפלטיא מפולשת
 ודוק, (ועיין בספר שערי ירושלים שהאריך והעמיק
 בהריטב"א והירושלמי הנ"ל, ופירשם באופן אחר).

74 ובוה ג"כ אתי שפיר ומדויק במש"כ "ולא
 הסכימו בזה כל המפרשים" דעתה
 עפ"י הנ"ל באמת נמצא לנו שיטת הרשב"א
 והרמב"ן ועוד ראשונים דחולקים מפורשת

L

יישוב

סתירות לשונות

הנה עדיין יל"ע ב
 רש"י, דמפרג
 שסובר דכל ר"ה ב
 לשער במוקפת חומו
 פלטיא למבוי, ובנ
 דדוקא מבוי בעי לר

פירוש הג

והנה אפשר לייש
 פירושו של
 בפ"ה) בפרש"י (עירוב
 שם, משמע רחב
 שמצויין בהם ששי
 או שהיה ר"ה שי
 עכ"ל, ופירש הגר"
 במש"כ "אין בה ז
 בין על פלטיא ובין
 רש"י דשייך רה"ר
 סביבה, ולאפוקי ו
 דלא מהני חומה ו
 ד' מחיצות שלימ
 שהיה הר"ה שלה כ
 דוקא על המבוי ו

ספר
שאלות ותשובות

מהתייר הגדול הרב המוסמך
כמוהר"ר יום טוב צהלון זלה"ה
[נוסח השער מדפוס ראשון וניציאה תנ"ד]

שאלות ותשובות
מהריט"ץ הישנות
חידושי מהריט"ץ

על פרק איזהו נשך ופרק השוכר את האומנין

מהדורה חדשה מסודרת באותיות מאירות עינים ברוב פאר והדר
מוגה ומתוקן ע"פ דפו"ר, פיסוק וקיטוע מדוייק
הוספת אלפי מראי מקומות ציונים והערות
פענוח ראשי תיבות, מפתחות הענינים
והמקורות, מבוא לתולדות רבינו

יו"ל על ידי
זכרון אהרן
מכון ירושלים
ירושלים תשע"ו

אם הוא כן בודאי דעדיף מאומדנא דמוכת דהא הוי זה תנאי גמור.

וצור ישראל יצילנו משגיאות, ויראנו מתורתו נפלאות אמן.

כה מעתיר הצעיר יום טוב צהלון

שאלה רנא

הנה זאת הקרונה על דבר בקיעי עיר אלוהינו צפת אמת תכון לעד, כי רבו ובאו זרים וחללה ופרצו בה פרצות, תחת היותה מימי קדם סוגרת ומסוגרת נאוה כירושלם דלתותיה נעולות בלילה, ועתה כעונותינו עיר פרוצה אין חומה, ותחת זאת פקפקו הלמדנים וקצת תלמידי חכמים על המלטול בה בשבת, על כן ראיתי בחמלת ה' עלי לבאר כל פרטי הדינין שייכי בענין, בדרך קצרה אקצר ואעלה.

ואומר, תניא בפירקא קמא דשבת [ו ע"א], ד' רשויות לשבת, רשות היחיד, ורשות

הרבים, וכרמלית, ומקום פטור וכו', איזוהי רשות הרבים, סרטיא ופלטאי גדולה ומבואות המפולשין זו היא רשות הרבים, ופירש רש"י זלה"ה סרטיא, מסילה שהולכים בה מעיר לעיר, פלטיא רחבה של עיר ששם מתקבצים לסחורה ומבואות של עיר רחבים שש עשרה אמה המפולשין משני ראשיהם לפלטיא עכ"ל, משמע מלשון זה דבעינן שיהיו המבואות אף על גב דהם רשות הרבים שהרי יש בהם י"ו אמה בעינן נמי שיהיו מפולשים לרשות הרבים. וכן נראה מדברי הרמב"ם זלה"ה שכתב פרק י"ד מהלכות שבת [ה"א] וזה לשונו, ד' רשויות לשבת וכו', איזוהי רשות הרבים, מדברות ועירות ושוקים ודרכים המפולשים להם, ובלבד שיהא רוחב הדרך שש עשרה אמה וכו' עכ"ל, הרי דיין הרב זלה"ה שכתב המפולשים להם משמע דבעינן שיהיו מפולשים לרשות הרבים, הא

לאו הכי אף על גב דאינהו גופייהו רשות הרבים שהרי הם רחבים י"ו אמה, אין להם דין רשות הרבים.

וקשה טובא מנא ליה הא, כיון שהם רחבים שש עשרה אמה הוי רשות הרבים, ואמאי בעינן שיהיו מפולשים לרשות הרבים אפילו שיהיו מפולשים לכרמלית דינם כרשות הרבים, תדע דהא אמרינן בגמ' מסכת עירובין פירקא קמא [ו ע"א], כיצד מערבין רשות הרבים וכו', ופרכינן בגמ' ומי מערבא רשות הרבים, והתניא וכו', ואמרינן עלה לקמן בגמ' [ו ע"א] אמר רבי יהודה אמר רב מחלוקת בסרטיא או פלטיא מכאן ומכאן, אבל סרטיא מכאן ובקעה מכאן עושה צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן ע"כ בגמרא, ופירש רש"י ז"ל וזה לשונו, מחלוקת דמבואות המפולשין דתנא קמא וחנניה בסרטיא מכאן ומכאן שתיהן רשות הרבים, כדאמרינן בפרק יציאות השבת איזוהי רשות הרבים סרטיא ופלטיא וכו', והיכא דשני ראשיה מפולשין לרשות הרבים הוא דפליג חנניה ואמר בעינן דלת, עד כאן לשון רש"י זלה"ה, הרי מוכח מהכא דלא חילק אלא במבואות המפולשין לרשות הרבים והם אינם רשות הרבים בהנהו הוא דאיכא בין היכא דמפולשים לרשות הרבים או לכרמלית, אבל ברשות הרבים עצמה כגון שהוא מבוי רחב שש עשרה אמה אין חילוק בין מפולשין לרשות הרבים או לכרמלית דבכולהו דין רשות הרבים עליהם. דאי לא תימא הכי אמאי לא משני רב יהודה דמאי דאמרינן דאין מערבין רשות הרבים בכך אלא בעינן דלת ננעלת מכאן ומכאן, היינו דוקא כשמבוי שהוא רשות הרבים מפולש לרשות הרבים, אבל אם מפולש לכרמלית אפילו שהמבוי רשות הרבים לא בעינן כולי האי אלא פחות מזה או לחי וקורה מכאן ודלת מכאן וכיוצא בו, אלא ודאי משמע מדלא מפליג בהא ודאי דסבירא ליה דברשות הרבים אין חילוק, אלא בכל גוונא בעינן שיהיו דלתות ננעלות בלילה כירושלם, וא"כ מעתה דברי רש"י והרמב"ם זלה"ה צריכים עיון⁶⁸³.

ג מה שכתב הרמב"ם זלה"ה וזה לשונו בפרק י"ז [ה"י], שני כותלים ברשות הרבים והעם עוברים

ואסיפתן, וא"כ במפולש לכרמלית לא הוי רה"ר, ובכרמלית קתני כיצד מערבין דרך רה"ר, ומפולש לכרמלית לאו רה"ר הוא, וההכרח לאוקמי במבואות המפולשים לרה"ר ודו"ק.

א גילוי דעת ; אפילו לא שבלב אלא יכו' [כתובות לא עשאתה הכותב נכסיו שם], וכן מי גד וכתב כל לב ע"א, ר' שאילו היה ים וכו', וכן דנא דמוכת זרא"ש ז"ל.

באומדנא, אי החיתון לתת שמעון לבנו, ילה ונתבטל הרב מהר"י כיון דאיכא זלוי בזה, אי ל ולא גילוי ינין תנאי או

אינה טענה דמוכת, דהא אף על גב יכא אומדנא ולומר כיון ידוכין בשטר פלוני, שאז ידוכין תלוין זעפ"י שנעשו זה חתמו בזה

יכא אומדנא שידוכין וכל ואי איכא ולו ואין כאן שטוען ראובן שידוכי הבן ז בלא זה אם ז לא לא אתן.

683. עיין מש"כ ביד דוד שם, ועיין בשו"ת דברי יציב או"ח סימן קע"ב כתב ז"ל, ולא הבנתי דכיון דמן תנאי ר"ה שיהיה מפולש לפלטיא כנ"ל, שהוא מקום המסור לכל תושבי העיר

ביניהם כיצד מכשיר, עושה דלתות מכאן ודלתות מכאן וכו', הנה דייק באומרו שני כותלים לרשות הרבים לומר שהמבוי שנעשה בין שני כותלים הוא מפולש משני צדדיו לרשות הרבים, ולכך כתב שני כותלים ברשות הרבים לומר שבאמצע רשות הרבים היו שני כותלים רחבים שש עשרה אמה, באופן שהוא מבוי רשות הרבים מפולש לרשות הרבים, ואם כן קשה אמאי צריך פילוש לרשות הרבים אפילו לכרמלית נמי בעינן הכשרו בכך מדלא מפליג בגמ' כדפרישית, וצ"ע.

נמצא ← שעלה בידנו שהמבוי שהוא רחב שש עשרה אמה המפולש לרשות הרבים צריך דלתות מכאן ודלתות מכאן, וכתב הרב המגיד [שם] בשם הרשב"א ז"ל וז"ל, והרשב"א זלה"ה [עבודת הקדש ש"ב] פסק כשמאל דמבואות המפולשין לרשות הרבים מכאן ומכאן צריך דלת מכאן ולחי או קורה מכאן, איזו דלת אמרו, דלת הראויה להנעל ואינו צריך לנעול. ובהכשר רשות הרבים כתב כיצד הוא מכשירו, עושה לו דלתות ננעלות בלילה והרי זה רשות (הרבים) [היחיד]. ועוד כתב ויראה לי שאין צריך דלתות ננעלות מכאן ומכאן אלא כל שיש כאן לחי או קורה ודלת ננעלת בלילה הרי זה רשות היחיד, שאין רשות הרבים אלא המסור לרכיב בכל עת, והואיל ויש בזה דלת ננעלת בלילה ותוסמת היא את העוברים שם בלילה אין זו רשות הרבים עכ"ל. וקשה קצת דהא הרמב"ם ז"ל סובר דמבוי המפולש לרשות הרבים והוא אינו רשות הרבים פסק כח"ק דסגי בלחי או קורה מכאן וצורת פתח מכאן, והרשב"א זלה"ה סובר כחנניה דבעי דלתות מכאן ולחי או קורה מכאן, ואם כן השתא קשה כיון דסבר הרשב"א זלה"ה במבוי שאינו רשות הרבים דבעי דלתות מכאן או לחי או קורה מכאן, א"כ מאי איכא בין מבוי שהוא רשות הרבים למבוי שאינו רשות הרבים הא בתרווייהו סבר הרשב"א דבעי לחי מכאן ודלתות מכאן.

ומה ← שיש לתרץ לזה הוא דיש הפרש בין מבוי המפולש לרשות הרבים והוא אינו רשות הרבים למבוי שהוא עצמו רשות הרבים, דבמבוי המפולש לרשות הרבים ואינו רשות הרבים אף על גב דבעי דלתות מצד אחד, מכל מקום לא בעינן ננעלות ממש אלא שהם ראויות להנעל, אמנם במבוי שהוא רשות הרבים בעינן שיהיו ננעלות בלילה כדי שתהא חוסמת את העוברים. אלא שקשה קצת לזה כיון

דפסק כשמאל דלא בעינן שיהיו דלתות ננעלות בלילה במבוי שאינו רשות הרבים, א"כ אמאי פסק במבוי שהוא רשות הרבים שיהיו ננעלות ממש ופסק כר' יוחנן דלא כשמאל, והיכי מוכח שטרא לבי תרי, יש לדחות וקל להבין.

והשתא נפקא לן בכל המבואות שבעיר שאינם רשות הרבים ניתרים בצורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן.

וראיתי מי שחשש לומר שבשכונת הגויים מקום קיבוציהם לתיפלה בימי אידיהן שהיא רחבה גדולה שרחבה יותר משש עשרה אמה והיא רשות הרבים, נמצא שאלו המבואות הם פתוחין לרשות הרבים, ולסברת הרשב"א (כדי) [צריך] דלת מכאן. יראה לי דלאו מילתא היא, חדא דכיון שהמבואות שלנו הם כלים לכרמלית, שהרי כשאנו יוצאים מפתחי המבואות שלנו אנו יוצאים לכרמלית הילוך רב ואח"כ אנו נכנסים מכרמלית לאותה רחבה שבשכונת הגויים, שהוא כמו כפה בפני עצמה, שכשאנו עושים בסוף המבוי הכשרו צורת פתח או לחי מכאן הרי אנו סותמים אותו מבוי, זהו אפילו לסברת הרשב"א ז"ל שפסק במבוי המפולש לרשות הרבים דבעינן דלת מכאן הכא מודה דלא בעינן משום דלא מיקרי מפולש לרשות הרבים, כיון שסוף מבוי שכונתינו אינו כלה לרשות הרבים אלא לכרמלית לא חיישינן מה שאחר הכרמלית מרחק רב יש רחבה רשות הרבים לית לן בה, זהו אפילו לסברת הרשב"א זלה"ה, ומה גם לסברת הרמב"ם ז"ל דסבר דאפילו מבואות המפולשים לרשות הרבים סגי בלחי וקורה מכאן וצורת פתח מכאן, כמו שכתב הרב המגיד ז"ל.

ועל הפלטיא גדולה אשר בתוך העיר מקום שמוכרים שם החיטים שהיא רחבה שש עשרה אמה, שמעתי מקילין ואומרים שהיא (אוסרת) [מותרת] רחבה זו מפני שאינה רשות הרבים לפי שיש לה ארבע מחיצות, אמרתי להם לא יש לה כי אם שתי מחיצות מזרחית ומערבית לפי שצפונית ודרומית אינם מחיצות לפי שבכל אחת יש שני מבואות פתוחים לרחבה נמצא שאינם נקראים מחיצות, השיבו דמקרו מחיצות, דלא גרע מפסי ביראות אעפ"י שיש ביניהם ריזת חשיבי מחיצות. וכודאי שזו שגגה היא, לפי שפסי ביראות לא הותרו אלא לעולי רגלים שבארץ ישראל כמו שכתב הרמב"ם זלה"ה פרק י"ז מהלכות שבת [ה"ל], אז הביאו ראיה ממאי דאמרין

בגמ' פרק עושין אלעזר הזורק לב צריכא דעבד כעי רש"י זלה"ה ואי שם בור חשיב היא, דהתם להח אבל לא להקל, אלא לעולי רגלי עדיפי משום דב בה גובה עשרה זלה"ה שם [הכ"י] מבוי פתוח בכ ואינם נקראים המבואות הפתוח המבואות בתוכב נמצא שאין לעל שמצאתי הוא, ו אמה על שש וברוחב אין בה עשרה על שש הלכך

נמצא שעלה הוא בכל מבואותיה, ו

ואת ועוד זה ר"ה] דב הרא"ש זלה"ה אין רשות הרו התוספות ז"ל דפריך בגמרא ומשני לא קש במדבר, כתבו ו ששים רבוא ו סוברים כן, וכ לפסוק כהרי"ף משמע דאם ה והכא הרי התנו סימן שמה] כול

בגמ' פרק עושין פסין [שם כ' ע"א] איתמר אמר רבי אלעזר הזורק לבין פסי ביראות חייב, א"ל פשיטא לא צריכא דעבד כעין פסי ביראות ברשות הרבים, ופירש רש"י זלה"ה ואין שם בור עכ"ל, הרי שאעפ"י שאין שם בור חשיב רשות היחיד. וזו ודאי טעות גדולה היא, דהתם להחמיר אמרו חכמים לחייב הזורק לתוכו אבל לא להקל, שהרי אמרו דלא הותרו פסי ביראות אלא לעולי רגלים בלבד. ועוד דההיא דפסי ביראות עדיפי משום דבכל ד' זוויות יש מחיצה גמורה שיש בה גובה עשרה ורוחב ארבעה, כמו שכתב הרמב"ם זלה"ה שם [הכ"ז], ואלו המחיצות צפונית דרומית יש מבוי פתוח בכל זווית נמצא שהזוויות הם פרוצים ואינם נקראים מחיצות. ועוד דלדבריהם בטלת כל המבואות הפתוחים לרחבה, שהרי הכותלים הפתוחים המבואות בתוכם הם מקיפים הרחבה והם ד' כותלים, נמצא שאין לעלות על לב דברים הללו. אמנם ההיתר שמצאתי הוא, שאין הרחבה הזו מרובעת שש עשרה אמה על שש עשרה, דבאורך יש בה שש עשרה וברוחב אין בה כל כך, וצריך שתהיה מרובעת שש עשרה על שש עשרה, וזו הרחבה אינה מרובעת, הלכך אין לה דין רשות הרבים.

נמצא שעלה בידינו שההיתר שיש לעיר אלהינו הוא צורת פתח מכאן ולחי וקורה מכאן בכל מבואותיה, לפי שכולם אין בהם מבוי רחב זו ואין לו דין רשות הרבים.

זאת ועוד דהרי כתב רש"י זלה"ה [שם ו' ע"א ד"ה ר"ה] דבענין שישים רבוא בוקעין בו, וכן כתב הרא"ש זלה"ה [שם סימן ח"ן] דרך פשיטות דבזמן הזה אין רשות הרבים דליכא שישים רבוא, וכן כתבו התוספות ז"ל פירקא קמא דשבת [ו' ע"ב] גבי הא דפריך בגמרא אמאי לא חשיב מדבר רשות הרבים, ומשני לא קשיא כאן בזמן שהיו ישראל שרויין במדבר, כתבו התוספות [ו"ה כאן] משמע קצת דבעינן שישים רבוא עוברים בו עכ"ל, הרי שהתוס' ז"ל סוברים כן, וכתבו הפוסקים [מהרי"ק שורש נב] נהגו לפסוק כהר"ף ז"ל כשאין התוספות חולקים עליו, משמע דאם התוס' חולקים עליו פוסקים כתוספות, והכא הרי התוספות ורש"י והרא"ש והטור [אורה חיים סימן שמה] כולם סוברים דבעינן שישים רבוא, וכמה

גדולים גאוני עולם נוחי נפש אשר היו בארצנו ולא פקפק שום אדם מעולם, ועל זה נאמר [משלי כב. כת] אל תסיג גבול עולם⁶⁸⁴.

וצור ישראל יצילנו משגיאות, ויראנו מתורתו נפלאות אמן.

כה מעתיד
הצעיר יום טוב צהלון

שאלה רנב

ראיתי ונתון אל לבי לבאר דברי הרב המגיד ז"ל אשר כתב על דברי הרמב"ם זלה"ה פרק כ"ד מהלכות אישות [הי"ד] שכתב וזה לשונו, עברה בינו לבינה וידע שהיא עוברת על דת והתרה בה בלא עדים ותורה ועברה, הוא אומר אחר ההתראה עברה, והיא אומרת לא עברתי כלל או לא התרה בי, אם רצה להוציא הרי זה נותן כתובה אחר שתשבע שלא עברה, שאם תודה שעברה אחר התראה זו אין לה כלום עכ"ל הרמב"ם ז"ל.

וכתב הרב המגיד זלה"ה עברה בינו לבינה וכו', זה מבואר שמחלוקת האיש והאשה בזה הוא מבואר שהוא כשאר כל התביעות שבין אדם לחבירו, וכיון שהבעל רוצה להפסידה כתובתה עליו להביא ראיה, ומכל מקום בלא ראיה יכול להשביעה. ונראה לי דדוקא כשידוע שעברה על דת אלא שנחלקו אם היא אחר התראה אם לאו, או אם היתה שם התראה כלל, אבל אם אינו ידוע אם עברה אם לאו נראה דאינו יכול להשביעה כיון ששטר כתובתה בידה ואחזוקי אינשי ברשיעי לא מתזיקינן, וכל שכן הוא לדעת רבינו ז"ל שכתב פרק י"ד מהלכות מלוה [ה"ג] שהטוען בשטר חוב שטר אמנה או ריבית שאינו יכול להשביעו מחמת כל אלה ישלם ואח"כ יטעון על המלוה במה שירצה, אם יודה יחזיר לו ואם יכפור ישבע הסת, ואף כאן כיון שאין ידוע שעברה הדין כן חייב לפרועה ואח"כ אם רצה לטעון עליה אם תודה תחזיר ואם תכפור תשבע היסת כנ"ל עכ"ל.

684. עיין בבה"ל סימן שמה"ה ד"ה שאין שישים ריבוא מה שהאר"ן בנדון זה.

חידושי הרמב"ן

לרבנו משה ב"ר נחמן ז"ל

למסכת עירובין

יוצא לאור בפעם הראשונה בשלמותו ע"פ כתב-יד
עם הערות ומראי מקומות

מ א ת

הרב אהרן יפה'ן

„יד הרב הרצוג“ — איחוד מפעלים תורתיים ספרותיים (אמ"ת)
הוצאת מכון התלמוד הישראלי השלם
ירושלים עיה"ק תשל"ג

במקום רבים, והעולה מר הגמרא שלנו כתבתי למעלה ברור ומבואר.

פרק חמישי: כיצד מערבין

[נט, ע"א] מתני' עיר של יחיד ונעשית של רבים. פרש"י ז"ל עיר של יחיד היינו שאין בה ששים רבוא בני אדם²⁵⁵ וקרי לה של יחיד לפי שאין בה רשות הרבים, מפני שעמה מועטין²⁵⁶ ולא דמיא לדגלי מדבר ונעשית של רבים שניתוספו בה דיורין²⁵⁷. וזה הענין בכמה מקומות פירש אותה שאין רשות הרבים גמור' אלא בעיר שיש בה ששים רבוא. ולא ידענו מנין לו לרש"י כן שלא הוזכר בתלמוד בשום מקום, אבל בהלכות גדולות נמצא²⁵⁸ כן והרי הדבר תלוי באילנות גדולות²⁵⁹. ומ"מ אנו תמהים אם כן בתחלת מסכת שבת²⁶⁰ ששנו בברייתא ארבע רשויות לשבת

בן לוי הל' כר' יוחנן בן נורי, ומקשינן עליו לא כן א"ר יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי הלכה כדברי מי שהוא מיקל בהלכות עירובין ומר ר' יצחק בר נחמן בשם רבי יהושע יחיד אצל חכמי לא אתא ר' יעקב בר אחא רב אידי בשם רבי יהושע ב"ל הלכ' כר' יוחנן בן נורי, ואפי' חכמי חלוקין עליו וכאן תהא הלכה כר' יהודא ואפי' חכמי חלוקין עליו, שמואל אמר הלכה כדברי המיקל בהלכות עירובין, א"ל ר' חייא בר אשי כגון ההיא דתנינן תמן וכן גשרים מפולשין מטלטלין תחתיה בשבת דברי ר' יהודה וחכמים אוסרין, א"ל לא לעירובין אמרתי אלא למחיצות (טו). סבר כהנא כהדא דשמואל לפום כן צריך מימר אין הלכה כר' יהודה עד כאן הסוגיא הוו.

והנה כולם בין לשמואל²⁵⁴ בין לרבי יהושע בן לוי בין לשאר האמוראי כולם סבורים הלכה כדברי המיקל בעירובין, ואפי' יחיד

הגהות הגרא"ז: (טו) הק"ע בירושלמי מגי' ולא למחיצות ומפרש כן א"ל לא. פ"י דבהא דזנן גשרים אין הל' כר"י, אך מכיון שהרמב"ן גורס כן ע"כ מפרש הדברים בתמי' לא לעירובין אלא למחיצות אמרת, ודאי שאמרת רק בעירובין.

ריבוא כדוכיח. מירושלים) וכן הביא מש"ג בשם הריא"ז (והוא לפנינו בפסקי הריא"ז פ"א ה"ה, ופ"ה ה"ה) ומר"ן שבת ו, ב בשם הרא"ה ע"ש ושם מוסבר יותר דשישים ריבוא שיהא רגיל שבדרך זה יעבור ששים ריבוא אנשים אפילו אינם כאחד, ומרבינו לא משמע הכי ובמשכנות יעקב קכ דף קו ע"ב דייק דהסמ"ג וסמ"ק תרומה ורוקח ומהר"ם מרוטנבורג בתשובה מובאים במרדכי דחולקים על הריטב"א וסייעתו בדעת רש"י ובעינין ס' ריבוא בוקעין בו. 258 מובא גם בתוס' עירובין ו, א ובשאר הראשונים, ועיין בבית אפרים תשובה כו ובמשכ"י דף קכ, א דאינו בהדיא ככה"ג והבי"א רצה לדייק מלשון הבה"ג דכתב לא מיבעיא רה"ר דאורת מלכא הוא, ע"ש בארוכה. 259 וכשיטת רש"י ובה"ג תוס' (כן איתא בב"י שמה ועיין במשכ"י דף קז, א אריכות בזה) הרא"ש פ"ק דעירובין או"ז וראב"יה רי"ד וריא"ז בסוגיין (שפירשו הך דעיר של רבים דוקא ששים ריבוא) סמ"ג סמ"ק תרומה ורוקח ומהר"ם מרוטנבורג ורבינו ירוחם (שכתבו שאין רה"ר בזמן הזה), ואלה שדעתם כרבינו הרשב"א ובריטב"א ר"ן ה"ה והמאירי והרמב"ם וכן דייק המשכ"י קו, א עמ' א דעת הרי"ף והר"ה ומה שמנה במשכ"י דף קח, א ובארוכה קכט, א הרשב"ם כדעת רבינו ע"ש, צ"ע דבאר"ז הביא דרבינו שמואל מפרש הך דעיר של רבים כרש"י ולדינא הוא ב' דעות במחבר ס' שמה ס"ו ובמג"א וט"ז נקטו להקל, אך המשכ"י החמיר וכן כתב הבה"ל ד"ש

דעת שמואל בבבלי פ, ב לכאורה סתרי להא דירושלמי עיין לעיל בדברי רבינו ובהערה 234. 255 ברש"י לפנינו: שלא היו נכנסין בה "תמיד" ס' ריבוא, ועיין במחבר ס' שמה ס"ז שאין ששים ריבוא עוברים בכל יום, וזה מתאים עם לשון רש"י לפנינו (ועיין במתני' מנחות צט, ב דרב יוסי אית ליה דכל יום ויום מקרי תמיד ומשם למד רב יוחנן לענין מצוות לימוד התורה), מיהו גירסת הריטב"א: כל שאין נכנסין תדיר וליכא ראייה דכל יום ויום (עיין לקמן הערה 257), והנה לגירסת רבינו שאין בה ששים רבים בפשוטו משמע דלדין עיר של רבים לא סגי בעוברים או נכנסים שם ששים ריבוא בכל יום אלא דיהיה ששים ריבוא דיורין בתוך העיר כאחת, וצ"ע, ועיין במ"ב שם ס"ק כד ובשה"ע"צ אות כה. 256 ממלת "וקרי עד מועטין" אינו מלשון רש"י אלא לשון רבנו. 257 וברש"י לפנינו: או נקבעו בה שווקים אך ברש"י על הרי"ף איתא כגירסת רבינו ולפי הגירסא שלפנינו בודאי א"א לומר כמו שמשמע מדברי רבינו (עיין לעיל הערה 255) דבעינן שיהיה ששים ריבוא דיורין בתוך בעיר, ועיין בראב"יה ובאר"ז שרבו אנשים בעיר בבנותיה שבסביבותיה הרגילים לבוא שם לסחורה עד אשר עלו לס' ריבוא. וזה מתאים עם הגירסא שנתוסף בה שווקים ועיין בה"ל ס' שמה ס"ז שהביא ריטב"א בסוגיין שהחמיר לדעת רש"י דבכל שבתחילתה נתיישבה ככרכים ושווקים גדולים להיות רוכלת העמים זו היא של רבים (אף בזמן שאין נכנסים לה בפועל ששים

21

מירי ר"י ורבנן. ויש לתרץ לומר²⁸⁵ דודאי למאי דסבר רב אחי מעיקרא למימר קמיה דרב איסי שלא התיר רבי יהודה במבוי אלא ברחב שלש עשרה אמה ושליש, ברייתא דרבי יהודה רה"ר דרבנן קתני, ותרין הכי מי שיש לו שני בתים בשני צדי מבוי המפולש לרה"ר, ורבנן הכי קאמרי ליה אין מערבין מבוי המפולש לרה"ר בכך ובכך הוא דלא מיערבא הא בצורת פתח או בדלתות מיערבא, אלא דרב אחי ליתא דהא דחייא רב איסי, ופריק והיא הנותנת פסי ביראות שהתרת בהן פרוץ מרובה על העומד תתיר בו יותר מ"ג אמה ושליש, הלכך לר' איסי שהוא מסקנא רבי יהודה מתיר הוא במבוי אפי' רחב י"ו ויותר הלכך בשני בתים בשני צדי רה"ר רחב י"ו מירי, ואע"ג (עו) דלר"י שתי מחיצות דאורייתא ומש"ה שרי בלחי וקורה כדאמרינן בפ"ק, וקרי ליה רה"ר משום דרוחב רה"ר הוא ולרבנן רה"ר גמורה הוי, וסוגיין בכוליה תנוי דמוקמי' פלוגתא דר"י ורבנן ברה"ר גמורה למסקנא דרב איסי הוה, ולא למאי דס"ד דרב אחי למימר, והא דאמרי' התם א"נ לאידך גיסא התם דאקילת לן חד קולא

אקיל גמי אחרינא, אלא מבוי כלל כלל לא לא למימרא דגבי מבוי לא לישרי הכי, דהא ברייתא בהדיא היא ר"י אומר אין צריך למעט, וכיון דיתר מעשר א"צ למעט אהאי שיעורא מוקמת ליה, אלא התם למפרך ק"ו דפסי ביראות אתינן²⁸⁶, וה"ק ר"נ לאידך גיסא מפרך ק"ו דהתם דאקילת לן חד קולא אקיל גמי קולא אחרינא, אלא מבוי כלל כלל לא, הלכך ליכא למיגמר מפסי ביראות דניקל גמי כדי י"ג אמה ושליש, אלא מיהו ברייתא מיהת קתני היתר מעשר א"צ למעט כל יתר מעשר במשמע, דהא דהא מסקינן בריש פרקין²⁸⁷ דר' יהודה מפיתחא דמלכין גמר דגבהו טפי מפתחו של אולם ורויחי גמי מיניה, ומעיקרא גמי דאמרי' מפתחו של אולם גמר דהוא ד' אמה, ומקשי' לפלוג רבי יהודה ברחבה כי מתרין אביי פליג בברייתא ומכשר בך' אמה, ומסקנא גמי מכשר טפי בגובהה וה"ה לרחבה²⁸⁸.

→ **ועכשיו אני חוזר לפי המשנה עיר של יחיד** ונעשית של רבים זהו שהיתה כל העיר מתחלה של אדם אחד ועכשיו נעשית של רבים ומתחלה כשהיתה של יחיד והוא וביתו דרים בתוכה אין

הגהות הגרא"ן: (עו) דרחב י"ו מתיר ר"י.

אמרה ליה ולא מסתבר לומר דהך דמפולש לבקעה משמיה דרב אמר ולא סבירה ליה) ואי דעת רבינו כהריטב"א אהיא שפיר דבאמת לפי הסוגיא יב, ב במבוי מפולש לבקעה מהני לחי מכאן ומכאן מדלא פריך לרבנן וזה ראית רבינו, מיהו עדיין צ"ב דגם הריטב"א מירי דוקא במפולש לבקעה מבי' צדדים דמהני לרבנן לחי מכאן ומכאן דליכא רבים לבטל מחיצה ולפמ"ש"כ בכונת רבינו כל שלא הוה המבוי עצמו רה"ר מהני לחי מכאן ומכאן לפי הסוגיא יב, ב ותימא דהא מסקנת הגמרא ה, ב דרה"ר לא מעברין כלל ובמבואות המפולשות לרה"ר בעי צה"פ ואין קאמר הסוגיא יב, ב לפ"ד דבי בתים בכ' צדי רה"ר אי לחי הוה מחיצה ולא הוה ט"ז אמה דמהני לחי מכאן ומכאן והא היינו מבואות המפולשות לרה"ר דבעי צה"פ, ובדוחק יש לומר דרבינו אית ליה דהאי סוגיא יב, ב חולק על הסוגיא ה, ב, ואית ליה דגם רה"ר מתערב ע"י צה"פ מכאן ולחי מכאן ומבואות המפולשות דבעי צה"פ היינו דוקא רה"ר גמורה ומשום דאית ליה בקס"ד ולא אמרינן כלל אחי רבים ומבטלי מחיצתה וולא כרבי יוחנן דירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה הוה רה"ר דא"כ מדאורייתא גם לרבנן סגי בלחי מכאן ומכאן ומדרבנן בעי צה"פ

אפילו ברה"ר ממש ואכתי צ"ע, ואכמ"ל. 285 בתוס' ה, ב ד"ה וכי תירוצ ראשון ובשאר ראשונים גמי איתא תירוצ זה וברשב"א שם בתירוצ שלישי דרה"ר בפנים ט"ז אמה אך בראשו מתקצר לפחות מ"ג ושליש ומ"מ רה"ר הוא במקום שהוא ט"ז ובמאורי תירץ דעושה לחי בולט דממעם מ"ג אמה ושליש ובתוס' בתי' שני וכן בשאר ראשונים תירצו דכשאוורך המבוי לאורך רה"ר אע"ג דמתקצרת לפחות מט"ז חשוב רה"ר ע"ש, ועיין בבה"ל סי' שמה ס"ט שדייק מדברי רבינו הכא שלא תירץ כתוס' דבארכו לאורך ר"ה בפחות מט"ז, אמה הוה רה"ר משמע דדעתו כמו הרמב"ם ורש"י דדוקא בט"ז אמה חשוב רה"ר. 286 כ"ה ברשב"א ריטב"א ור"ן. 287 ב, ב ע"ש בתוס' ד"ה אמר אביי בתירוצ תו"י שם, וכמש"כ רבינו כן איתא שם ברשב"א וריטב"א דאביי חולק על רב אסי, מיהו הריטב"א כתב דאולי היינו דוקא לרב. 288 עיין במשכ"י קלו, א וכתב דליכא שום ראשון שסובר למסקנא דמתיר רבי יהודה ביתו מ"ג אמה ושליש ולא ראה דברי רבינו, וכדעת רבינו גוטה הרשב"א ה, ב ובריטב"א ובמאורי משמע דמסופקין בדבר וליכא חולק בהדיא עם רבינו כי אם בתוס' ה, ב וכי, ושם ר"ל דכל מאי דחיי רב אשי להא דרב

בה רה"ר לעולם²⁸⁹ ואעפ"י שבאים בתוכה רבים לישא וליתן²⁹⁰ כיון שהרשות כולה של יחיד ומתוך רשותו הן באין לתוכה רה"י היא ואין חייבין עליו בשבת כדאמר' בפ' עושין פסין²⁹¹, בשבילי בית גלגול יהושע אהב ישראל. היה ותקן להם דרכים וטרטאות כל היכא דניח תשמישתיה מסרה לרבים כל היכא דלא ניהא תשמישתיה מסרה ליחיד אלמא כל רשות שהוא קנוי ליחיד²⁹² אין חייבין עליו משום רה"ר²⁹³ אע"פ שרבים עוברין בתוכו²⁹⁴ מ"ט רשות הרבים כשמה שהיא של רבים לפיכך עיר של יחיד כיון שמתחלה אין בה רה"ר מערבין אותה בלא שיוור אבל עיר של רבים אע"פ שנעשית של יחיד ועכשיו אין חייבין בה משום רה"ר אין מערבין את כולה בלא שיוור גזרו סופה משום תחלתה דילמא אתי לאיחלופי ובודאי כל שכן שהיה לנו לגזור בעיר של יחיד ונעשית של רבים שהרי עכשיו של רבים הוא לפיכך שאלו בגמ' היכי דמי עיר של יחיד ונעשית של רבים שאם באו שם רבים וקני דיוור' מן היחיד ונעשית קנויה לרבים זהו רה"ר (שבה) וכיון שהיא של תורה צריכה היא שיוור ופירש רב יהודה כגון דאסקרתא דריש גלותא שכל הדיוורין הבאין לתוכה עבדי ריש

גלותא הם וא"ל ר"ב אכתי כיון שהעיר קנויה לרבים הוא מ"ט שריא בלא שיוור דהא רשויות שבתוכה של רבים הם וחייבין עליהם משום רה"ר אלימא משום דשכיחי בה קהרמוני²⁸⁶ דאמר' להו הורמנותא דריש גלותא בשבת ומדכרי אהדדי ישראל נמי שכיחי גבי הדדי בצפרא בשבתא אלא א"ר נחמן כגון דסקרתא דנאתי אדואר²⁸⁸ שהי' אדם חשוב ובנה עיר גדולה לשמו ובאו רבים ונתישבו בבתי' שבה והוא לא הקנה להם כלום דעד עכשיו העיר → כולה קנויה היא לו ואין חייבין בה משום רה"ר א"ג שהבתי' קנויין הם אבל דרכים וטרטאות של יחיד הם והוא רשות שלו לבנות בהן כרצונו וכגון זו אין חייבין בהם משום רה"ר כדפרישית וכיון ששמו עליה אין גוזרין בה ואינה צריכה שיוור אבל של רבים אע"פ שנעשית של יחיד גזרו בסופה משום תחלתה והצריכה שיוור וא"ת לדברינן הא דקא תני בברייתא עיר של יחיד ונעשית של רבים ורה"ר עוברת בתוכה כיצד מערבין אותה כ' לאו ברה"ר גמורה של תורה היא א"כ מאי קשיא להו בגמרא מאן תנא דמיערבא רה"ר דילמא אפי' לרבנן נמי בעיר של יחיד מערבין רשות הרבים שבה מפני שאינה של תורה²⁹⁷ לאו קושיא היא חדא

אחא היינו רק בקורה ולא בלחי ע"ש. 289 וכ"ה ברשב"א וריטב"א ור"ן ומאירי. 290 והריטב"א הוסיף דאפילו יש בה ס' ריבוא וטרטא ופלטא רחב ט"ז אמה. 291 כב, ב. 292 והרשב"א והמאירי בסוגיין הוסיפו דדומה להא דאיתא כב, ב בחצר שרבים נכנסין לה בון ויוצאין בון אין חייבין עליו משום רה"ר ומשמע דמשום האי טעמה הוא דלא מסרה רבים. ובאמת מקור השיטה הוא כהראב"ד שהביא המאירי וביהכ"ת כ, א דאע"ג דקיי"ל ענין רה"ר כרב יוחנן דאתי רבים ומבטלי מחיצתה לענין ירושלים, בחצר שרבים נכנסים כו' דהוה רה"י הואיל ולא מסרה לרבים. והביא ראיה שהרי מבוי מפולש וטרטא מכאן ופלטא מכאן דע"כ בקעי ביה רבים ואפ"ה הואיל ולא נמסר מבוי זה לרבים הוכשרו בלחי או קורה וצה"פ מכאן, מיהו ראית הרמב"ד היינו דווקא אי לדין אתי רבים ומבטלי מחיצתה לא בעינן תנאי רה"ר דאל"ה מאי קשיא ממבוי דהא לית ביה ט"ז אמה, מיהו עיין בטור ס"י שסד וכן משמע מהרא"ש דל"א אתי רבים ומבטלי מחיצתה כי אם בכל תנאי רה"ר וכן איתא בהג"א סוף ס"י שסג וכ"ה ברשב"א כב, א דכל אינו דומה לרגלי מדבר ליכא דין אתי רבים ומבטלי מחיצתה, מיהו בהג"א פ"ק ובאו"ז כב, ב וכן משמע מהרשב"א שם ד"ה כאן דתלוי בדרך סלולה ובקעי

בה תדיר, ועיין בדרכי משה ס"י שסד אות א בשם המרדכי ריש הדר אך במהר"ם שם מבואר כהטור, ועיין בחו"מ סימן עד סק"ט ולדינא ס"י ובס"י קח סק"י ובבה"ל ס"י שסד ד"ה ואחר ובס"י שמה ס"ח ואכמ"ל, ועיין בהערה הבאה. 293 ויש לתמוה על דעת רבינו דבמלחמות כב, א כתב וז"ל: והא דתניא בחצר שרבים נכנסים בון ויוצאים בון רה"ר שבת או שהוא סובר ג' מחיצות דאורייתא או וכו' ע"ש, מבואר דלהלכה דפסק דאתי רבים ומבטלי מחיצתה וגי מחיצות ד"ת אף בחצר שרבים נכנסין לה בון הוה רה"ר וזה סותר מה שכתב הכא דרשות השייך ליחיד לא הוה רה"ר כלל וצע"ג. 294 מיהו בתוס' כב, ב ד"ה יהושע כתב דלמ"ד אתי רבים ומבטלי מחיצתה דקיי"ל כוותיה לענין ירושלים, הא ברשות שלא מסרה לרבים לאו רה"ר, היינו דווקא בלא ניהא תשמישתיה ובהצר שרבים נכנסים לה בון כיון דניהא תשמישתיה הוה רה"ר אע"ג דהוי של יחיד. ונראה דחולק על רבינו, ובאמת בתוס' בסוגיין גט, א עיר של יחיד לשיטתו מוכרת לפרש כרש"י דהיינו דלית בו ששים רבוא. 295 לפנינו הגירסא: דשכיחי גבי הרמנא אך בערוך איתא כגירסת רבינו. 296 לפנינו: דנתוואי וברשב"א דנתן זואר וברישב"א דבי נתן אווארי. דבי שתואר דבי שתואר. 297 והר"ן הניח קושיא זו

הב
דמ
כמ
מי
רב
שו
רה
של
מע
נכו
דב
בר
יחי
הוז
בצ
רה
דין
לפר
בתי
דעכ
וכל
בעי
והר
אוח
כיון
וכן
ס"י
ונת
מהו
וכד
ב.
שעו
והס
שוב
שהו
רבי
גרא
כל
בעי
כשנ
שיו
לא
כרצ
הקני
לרב
היינו

הברייתא לא קתני של יחיד אלא משום דמערבין את כולה²⁹⁸, ועוד דלרבנן להוי נמי כמבוי המפולש לרה"ר אפי"ה בלחי וקורה לא מיערבא אלא לרבי יהודה כדאיתא בפ"ק²⁹⁹. ויש לפי³⁰⁰ דעיר של יחיד ונעשית של רבים כשהקנה אותה היחיד לרבים היא אלא שהם משמשים לאדנות שלו וחייבין עליה משום רה"ר היא והלשון הא' ג"ל³⁰¹.

ויו"מ שאותה דסקרתא דנאתי אדואר היתה של אותו עשיר כולה והושיב בה אנשים שהיו מעלים לו שכר הבתני כולם³⁰² ואין זה הפי' נכון בעיני, מעובדא דרב זירא דאמר במתא דבי חיאי דאמרו ליה הגהי סבי דידה רב חיאי בר אסי הוה מערב לכולה ואמר ש"מ עיר של יחיד ונעשית של רבים היא ולזה הפי' הרי הוא רואה שאין הדרים בתוכה שוכרים בתים

מן היחיד³⁰³ שאם היו עד עכשיו שוכרין מממוניהם ודאי עיר של יחיד ונעשית של רבים היא ואין לחוש בה כלל שמא היתה של רבים ונעשית של יחיד ואח"כ נעשית של רבים דגורה בעלמא היא וא"ת לר' יהודה כיון דאמר שתי מיצות דאורייתא ולא משכחת רה"ר בתוך העיר לעולם ומש"ה גמי אמר בברייתא הכא כיצד מערבין אותה עושה לחי מכאן כו' כדפרישית לעיל א"כ של רבים גמי אמאי בעיא שיו"ר³⁰⁴ הא אפי' היא של רבים עכשיו לית בה רה"ר דאורייתא, אפי"ה כיון דדרכים שבה רחבין י"ו אמה³⁰⁵ כדרך הרבים ורבים עוברין בתוכה חוששין שמא תשכח מהן תורת רה"ר אפי' בפלטיא³⁰⁶ או חוצה בסרטאוח שלהן ולפיכך צריכה שיו"ר³⁰⁷.

והא דתניא בברייתא ואין מערבין

בצ"ע ובמאירי הוכיח מכח זה דאפילו במכרו, והוה רה"ר, כל שלא שקע שם בעלים ראשונים הוה בכלל דין של עיר של יחיד ונעשה של רבים, והיינו דעת ויש לפרש שהביא רבינו לקמן. 298 נראה דכוונת רבינו בחירוף זה דהך עיר של יחיד ונעשית של רבים היינו דעכשיו שייך הוא לרבים ממש ויש בה דין רה"ר וכלשון הברייתא דרה"ר עוברת בחוכה. והא דנקט בעיר של יחיד שהיינו משום דדעת רבינו כדעת רש"י והרא"ש דבהיה של רבים והרי היא של רבים מערבין אותה לחצאין ולארכה יהי צה"פ ולרחבה לחי וקורה, כיון דלא הורגלה לערב ביחד אפשר לאיסתלוקי מהודי. וכן הוא בהודיא בחזו"א סי' צה סק"א, ועיין בשו"ע סי' שצב ס"א בהג"ה ובמג"א סק"ד ובביאור הגר"ם ונתיב חיים שם וכן במ"ב סק"ב, מיהו בתוס' ר"י מהדורה תליתאי מביא דעת רש"י וחולק עליו. וכדעתו מבואר בהרשב"א בעה"ק סוף שער ב. 299 ו' ב. 300 כן דעת הרשב"א בתירושו ובעה"ק סוף שער ב' ומובא בשמו בה"ה פי"ח מהל' עירובין הלי"ט והסכים עמו וכן המאירי, ומובא בב"י סי' שצב בלי שום חולק. 301 ועיין בשו"ע סי' שצב אות ב שהביא דעת רבינו והריטב"א דבמכרה מקרי עיר של רבים ומשמע שם דתפס דעיקר כדעת רבינו, מיהו נראה דחילוק יש בין דעת רבינו להריטב"א דלרבינו כל שיש בה דין רה"ר ומשמע דאפילו בלא מכרה בעי שיו"ר ובריטב"א נראה דאף דיש לה דין רה"ר כשמסר הדרכים לרבים כל שמעלה להן מס לענין שיו"ר הוה כעיר של יחיד. 302 נראה דלשיטה זו לא סגי במה שהדרכים מסורין ליחיד ועושה בהן כרצונו אלא דבעינן שגם הבתים יעלה לו מס ולפיכך הקשה עליהם רבינו ועיין בהערה הבאה. 303 אבל לרבינו עצמו ל"ק דהאי דקאמר דהוה עיר של יחיד היינו דהדרכים לא מסרו לרבים. מיהו להרשב"א

והמאירי לא ניתא בזה דגם זה מסתמא ידוע אי הדרכים מסרו לרבים, וע"כ הוכיחו מזה דמכרה לרבים כל שלא שקעו שם בעלים ראשונים מהני, ובריטב"א איתא דבוה פליגי אב"י ורב זירא ע"ש. 304 דהא רבי יהודה עצמו במתני' הזכיר דין דבעי שיו"ר. 305 מפשטות לשון רבינו מבואר דט"ז אמה בעינן לדין עיר של רבים דבעי שיו"ר (ורוחק לומר דהיינו חוקא לרבי יהודה דב' מחיצות דאורייתא) מיהו מדברי התוס' ד"ה עיר של יחיד ונעשית של רבים דהיינו דאין בו ט"ז אמה מדלא קתני רה"ר עוברת בתוכה, אפשר לדייק קצת דאף של רבים ונעשה של יחיד דבעי שיו"ר היינו גמי בלי רה"ר ט"ז אמה דבחדא גונא איירי ולא ראיתי דין זה מוזכר בפוסקים ועיין בהערה הבאה. 306 כוונת רבינו לפי מה שכתב לעיל דבפלטיא מודה רבי יהודה דאין ב' מחיצות דאורייתא, ועיין הערה 275 וכשיש דלתות לפלטיא עצמה בוודאי מהני וכדהבאנו מהמאירי שבת ו' א. 307 ועיין במאירי שהביא ראב"ד (וכן משמע בפסקי הרי"ד) ולא בעי שיו"ר בעיר של רבים כי אם בפתחיהם מכוונים זה כנגד זה. ובשאר פוסקים לא הוזכר דבר זה ונראה דלפ"מ שמבואר מדברי רבינו דע"כ מדלרבי יהודה דב' מחיצות דאורייתא בעי שיו"ר וע"כ משום חשש סירטאות חוץ לעיר א"כ אף אי מבוארת בתוך העיר אין פתחיהן מכוון לכאורה שייך דין שיו"ר דהא איכא חשש אכתי משום סירטאות חוץ לעיר ואולי יש לומר לפמ"ש לעיל הערה 268 דעת הרשב"א דהא רה"ר עקומה לא הוה רה"ר הוא משום דבעינן דומה לדגלי מדבר, ולדעת רבינו לאלו מהאי טעמא אלא משום דאית ליה דעומד מרובה הוה מחיצה מן התורה אף ביתר מ"י יהיה ג"מ ביניהן בסרטאות שמחוץ לעיר דלהרשב"א לא הוה רה"ר ולא דמי לדגלי מדבר הלכך נהי דלרבי יהודה דב' מחיצות דאורייתא אפשר לגזור

מצורת הפתח, הרי בדלתות עצמן יש צוה"פ, אלא ע"כ שדלת מתירה בפני עצמה בלי צוה"פ. וכן מצינו בריטב"א (בחידושו לעירובין כב. ד"ה דרבנן אדרבנן) שכתב וז"ל 'אלא שפעמים בוקעים בה רבים כעין מבואות המפולשין לרשות הרבים, דבכי הא מיערבא בצורת פתח מכאן ולחי וקורה מכאן, או בדלת מכאן שאינה ננעלת' עכ"ל. הרי דנקט שבמבוי מפולש [שאינן בו ט"ז אמה] יכולים להתירו ע"י צורת הפתח מכאן ולחי וקורה מכאן או בדלת מכאן וצורת הפתח מכאן. ואם נימא שכל דלת יש בו צוה"פ אין הבנה לדבריו שיכולים לעשות או צוה"פ או דלת, הרי כל דלת יש בה גם צוה"פ.

בספר הנ"ל הביא עוד ראייה לדברי האבני נזר מתשובות חדשות לרבינו עקיבא איגר (סי' ו) שדן אם לסמוך על דלתות הראויות לינעל במבואות שלנו. וכתב רע"א לע"ד הרבר פשוט דמהני, כיון דחזינן דלחנניה דצורת הפתח לא מהני (עירובין ו.) ודלת הראויה לנעול מהני, א"כ לדידן דקי"ל כת"ק דצורת הפתח מהני מכ"ש דמהני דלתות ראויות לינעול. עכ"ל. ומשמע מלשונו שכתב דדלת מהני היכא דצורת הפתח מהני שהכוונה לדלת בלי צורת הפתח, דאם יש כאן צורת הפתח כבר הותר אפילו בלי דלת. אולם יש להעיר שאע"פ שנקט רע"א שמקום שהותר ע"י צורת הפתח מהני דלת הראוי לינעול במקום צוה"פ, אכתי יש לחשוש למש"כ לעיל שאם אינו ראוי לינעול מחמת הממשלה אפשר שלא יועיל אפילו בכרמלית.

כב. בענין קנינו של רבים

7c עוד ענין שצריך לברר בגדרי רשות הרבים הוא אם סגי בתנאים הנ"ל של ט"ז אמה וששים רבוא [לשיטות דס"ל כן] או שצריך גם שהמקום יהיה קנוי לרבים ואם הוא קנינו של יחיד אינו רשות הרבים. בחידושי הרמב"ן (עירובין נט.) דן בפירוש המשנה שם, וכתב 'עכשיו אני חוזר לפרש המשנה, עיר של יחיד ונעשית של רבים זהו שהיתה כל העיר מתחלה של אדם אחד ועכשיו נעשית של רבים, ומתחלה כשהיתה של יחיד והוא וביתו דרים בתוכה, אין בה רשות הרבים לעולם ואע"פ שבאים בתוכה רבים לישא וליתן, כיון שהרשות כולה של יחיד ומתוך רשותו הן באין לתוכה רשות היחיד היא ואין חייבין עליו בשבת, כדאמרינן בפ' עושין

זח
זין
זין
זרו
זין
זח.

זש
ז"פ
זרת
זכא
זת.
זון
זזה
זתב:
זק
זשו
זענין
זלל
זרת
זדה]
זא"כ
זתח

זספר
זונים
זתח.
זצריך
זשם
זתח.
זתות:

במקום שיש הרבים אפילו (ה) שכתב ז וצ"ע לדינא.

פסין (כב:) בשבילי בית גלגול יהושע אוהב ישראל היה ותקן להם דרכים וסרטיאות, כל היכא דנייח תשמישתיה מסרה לרבים, כל היכא דלא ניחא תשמישתיה מסרה ליחיד. אלמא כל רשות שהוא קנוי ליחיד אין חייבין עליו משום רשות הרבים אע"פ שרבים עוברין בתוכן, מ"ט רשות הרבים כשמה שהיא של רבים וכו' עכ"ל.

ועיין בשו"ת אבני נזר (סי' רעג סק"ו) שהביא דברי הרמב"ן הנ"ל, והעיר שהתוס' (עירובין כב: ד"ה יהושע) חולקים על דברי הרמב"ן שכתבו דוקא שבילי בית גלגול דלא ניחא תשמישתיה כלל כדמפרש ר' ינאי שאין העבד יכול לרוץ, אבל מבוי מפולש לבורות וחצר שרבים נכנסים לה בזו ויוצאין בזו, הוי רשות הרבים לר"י אע"ג דהווי של יחיד, הואיל וניחא תשמישתיה וראוי למוסרו לרבים הוי רשות הרבים לר' יהודה ע"י בקיעת רבים וכו' עכ"ל. נמצא שתוס' סוברים שבעלות של יחיד אינה מפקיעה שם רשות הרבים, ודברי הגמ' לגבי שבילי בית גלגול אמורים רק במקום שלא ניחא תשמישתיה, אבל מקום שניחא תשמישתיה דינו כרשות הרבים אפילו אם הוא של יחיד כיון שראוי למוסרו לרבים. אולם לדינא כתב האבני נזר אודות מדינת פולין שיש היתר לתקן שם צורת הפתח ואין בה דין רשות הרבים. ובביאור הדבר כתב וז"ל וכל שכן במדינות שהמלך כבשם במלחמה כמו מדינת פולין שהקיר"ה כבשה במלחמה בשעת שמרדו בו, דמדינא דאורייתא כיבוש מלחמה קונה כדמוכח בגיטין (דף לח.) מהא דעמון ומואב טיהרו בסיחון, והרי השווקים והרחובות להקיר"ה ולא רשות הרבים היא כלל. ואף שהתוספות (כב:) בסוף העמוד כתבו דאף מה שהיא של יחיד הואיל וניחא תשמישתא קצת וראוי למוסרו לרבים הוי רשות הרבים וחולקים על הרמב"ן, הלא התוס' (עירובין דף ו. ד"ה כיצד) סוברים דאין רשות הרבים רק כשיש ס' רבוא. וממה נפשך לכל הפוסקים במדינות אלו ליכא רשות הרבים, ודי בזה לימוד זכות על מדינתנו שמתירין לטלטל בצורת הפתח ואין פוצה פה ומצפצף עכ"ל.

והנה עיקר ראייתו של הרמב"ן שאפילו מקום שיש בו בקיעת רבים אם הוא שייך ליחיד אין על מקום זה תורת רשות הרבים, מקורו הוא בגמ' בעירובין (כב:) לגבי שבילי בית גלגול דלא ניחא תשמישתיה ונמסר ליחיד. אולם אפשר לומר שכוונת הגמ' היא שכיון ששבילי בית הגלגול לא ניחא תשמישתיה אין הרבים בוקעים בו ומשום הכי אינו רשות הרבים, אבל

אמרי רשות הרבים ברוך צא

במקום שיש בקיעת רבים בפועל והוא רחב ט"ז אמה, אפשר שהוי רשות הרבים אפילו אם המקום בבעלותו של יחיד. ועיין במג"א (סי' שמה ס"ק ה) שכתב דיש לעיין אם יש חילוק בזה בין עיר של יחיד לשל רבים, וצ"ע לדינא.

